

11. Калмыков Ю. Х. Хозяйственный расчет и гражданское право / Ю. Х. Калмыков. – Саратов : Приволж. книж. изд-во, 1969. – 229 с.
12. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
13. Пронина М. Г. Имущественный наем в отношениях между социалистическими организациями / М. Г. Пронина. – Минск : Наука и техника, 1969. – 140 с.
14. Методика оцінки об'єктів оренди [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 10 серп. 1995 р. № 629. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/629-95-п>.
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

Надійшла до редколегії 08.06.2012

МОРОЗ О. В., МОРОЗ Н. В. ЦЕЛОСТНЫЙ ИМУЩЕСТВЕННЫЙ КОМПЛЕКС КАК ПРЕДМЕТ ДОГОВОРА АРЕНДЫ ИМУЩЕСТВА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Проанализирован целостный имущественный комплекс как предмет договора аренды имущества государственных предприятий.

MOROZ O., MOROZ M. INTEGRAL PROPERTY COMPLEX AS THE SUBJECT OF THE STATE ENTERPRISES' PROPERTY LEASE CONTRACT

The integral property complex as the subject of the state enterprises' property lease contract is analyzed.

УДК 347.774(477)

Н. В. ПЛЕСАКО,

здобувач

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ФІРМОВОГО НАЙМЕНУВАННЯ

Визначено поняття «комерційне найменування» і «фірмове найменування», а також встановлено їх співвідношення.

В умовах розвитку ринкової економіки комерційне, фірмове найменування є одним із основних засобів індивідуалізації юридичної особи. В інтересах усіх учасників цивільного обороту юридична особа не тільки може, але й зобов'язана використовувати комерційне, фірмове найменування для своєї індивідуалізації. Однак недостатній рівень правового регулювання відносин, пов'язаних із використанням комерційного, фірмового найменування, породжує питання, пов'язані з практичним застосуванням. Ситуацію ускладнює ще й відсутність спеціального закону, який би регулював правовідносини, пов'язані із правом на комерційне та фірмове найменування. Це може призвести до багатьох правових проблем, пов'язаних із можливими колізіями з правами на інші об'єкти інтелектуальної власності та засоби індивідуалізації. Так, наприклад, незрозуміло, за якими критеріями потрібно визначати першість у виникненні права та схожість у випадку конфлікту з іншими об'єктами інтелектуальної власності.

Дослідженню понять комерційного, фірмового найменування приділяли увагу такі вчені, як: Г. Е. Авілов, М. М. Агарков, Т. В. Боднар, В. В. Голофаєв, В. А. Дозорцев, В. І. Жуков, В. О. Калятин, О. І. Камінка, Ю. М. Капіца, А. Д. Корчагін, А. О. Кодинець, О. В. Кохановська, В. М. Крижна, І. В. Кривошеїна, Д. А. Медведєва, О. М. Мельник, С. О. Одінцов, В. В. Орлова, О. О. Піленко, І. А. Петров, В. В. Розенберг, Ю. І. Свядосц, О. П. Сергєєв, С. В. Усольцева, М. А. Федотов, Г. Ф. Шершеневич та інші вчені. При цьому аналіз спеціальної літератури, присвяченій питанням права інтелектуальної власності, виявляє цікаву закономірність. Панівне місце в дослідженнях посідає проблема правомірності використання терміна «власність» стосовно нематеріальних об'єктів, що не мають речового характеру, тоді як використання терміна «інтелектуальна власність» стосовно засобів індивідуалізації, для яких інтелектуальний (творчий) компонент не має значення, навіть не ставиться під сумнів. Потрібно відмітити, що в даний час існує лише

декілька робіт, у яких зроблені спроби досліджувати в цілому цивільно-правове регулювання засобів індивідуалізації юридичної особи.

Для того, щоб знайти вирішення багатьох складних проблем, пов'язаних із використанням комерційного, фірмового найменування, потрібно з'ясувати визначення понять «комерційне найменування» і «фірмове найменування», а також встановити їх співвідношення. Це й становить **мету** даної статті.

Цивільний кодекс (далі – ЦК) України (ст. 420) серед результатів інтелектуальної, творчої діяльності передбачає і комерційні (фірмові) найменування. Слід зауважити, що до них не можна повною мірою застосовувати термін «право інтелектуальної власності», оскільки вони мають низку істотних відмінностей порівняно з результатами інтелектуальної, творчої діяльності. Як відомо, одним із основних критеріїв надання правової охорони результату інтелектуальної, творчої діяльності обов'язковою є наявність творчості, тобто створення нового, оригінального, раніше не відомого результату. Під творчістю зазвичай розуміють духовну (інтелектуальну) діяльність людини, в результаті якої створюється дещо нове, неповторне, оригінальне та унікальне [1, с. 83–84]. Для визнання комерційного, фірмового найменування засобом індивідуалізації наявність творчості не важлива, оскільки основним критерієм є здатність вирізняти чи розрізняти (виділяти, індивідуалізувати) суб'єкта господарювання (ч. 1 ст. 489 ЦК України).

Далі, для результатів інтелектуальної, творчої діяльності обов'язковою є і вимога новизни (об'єктивна чи абсолютна новизна). Наприклад, винахід вважається новим, якщо є не відомим рівню техніки порівняно з тим, що існує на певну дату. Відповідно для засобів індивідуалізації вимога про новизну може взагалі не застосовуватись (наприклад, ст. 489 ЦК України припускає можливість існування двох схожих комерційних найменувань).

За результатами інтелектуальної діяльності закріплюється право авторства, за авторами визнаються особисті немайнові права [2, с. 40]. Щодо засобів індивідуалізації авторство взагалі не встановлюється, тому ніяких особистих немайнових прав, які базуються на праві авторства, не виникає, а праволодільцем є особа, яка першою його зареєструвала або почала фактично використовувати.

І наостанок, різниця полягає у функціях, які виконують вищезазначені об'єкти виключного права. Якщо в першому випадку забезпечується правове визнання, охорона і захист прав твор-

ця на нематеріальний результат інтелектуальної, творчої діяльності, то в другому – головними є функції індивідуалізації і гарантії якості, тобто забезпечення вирізнення, розрізнення комерційної діяльності суб'єкта від аналогічної (однорідної) діяльності інших суб'єктів господарювання, або товарів (послуг), які вони виготовляють чи надають, та гарантування якості виготовлених товарів (наданих послуг).

Наявність подібних відмінностей обумовлює особливості правових режимів результатів інтелектуальної, творчої діяльності і засобів індивідуалізації, але загальні риси виключного права від цього не зникають [2, с. 40]. Під час розгляду правової природи комерційного, фірмового найменування як засобу індивідуалізації потрібно враховувати зміст виключного права. Зазвичай усі точки зору можна умовно поділити на дві групи. Перша полягає в тому, що зміст виключного права містить заборонну функцію (А. А. Піленко) [3, с. 45]. Друга точка зору полягає в тому, що зміст виключного права становлять тільки позитивні правомочності: використання та розпорядження (І. Ф. Шершеневич, В. А. Дозорцев) [2, с. 121], тобто праволодільець може самостійно здійснити використання об'єкта виключного права, йому не потрібно забороняти використання третім особам, це прямо встановлено законодавством. Особи, які бажають використовувати засіб індивідуалізації, повинні отримати дозвіл праволодільця.

Таким чином, розгляд правового режиму комерційних, фірмових найменувань у контексті з іншими засобами індивідуалізації буде проходити в межах виключних прав. Охорона права надає праволодільцю комерційного, фірмового найменування юридично забезпечену можливість необмеженого використання його, виключаючи водночас із числа користувачів усіх інших осіб. Правова природа комерційного, фірмового найменування відмінна від природи результатів інтелектуальної, творчої діяльності, що пояснюється наявністю особливих ознак, властивих засобам індивідуалізації, а також особливостями суспільних відносин, які виникають у зв'язку з виникненням та використанням засобів індивідуалізації в підприємницькій діяльності.

Ми виходимо з того, що українському законодавству не відомо визначення єдиного поняття й воно містить тлумачення тільки окремих категорій: найменування (ч. 1 ст. 90 ЦК України), фірмове найменування (ч. 2 ст. 90 ЦК України, ст. 420 ЦК України, ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [4]) і

комерційне найменування (ч. 2 ст. 90 ЦК України, ст. 489 ЦК України, ст. 179 Господарського кодексу України). Різниця між поняттями «найменування», «фірмове найменування» і «комерційне найменування» в законодавстві чітко не роз'яснюється, тому найчастіше вони вживаються як синоніми [5, с. 194]. У юридичній літературі найчастіше використовується термін «фірмове найменування» як позначення юридичної особи, під яким особа бере участь у цивільному обороті та яке індивідуалізує дану особу серед інших його учасників.

Необхідно зазначити, що в науковій літературі існує точка зору про тотожність понять «фірмове найменування» та «комерційне найменування». Така позиція обґрунтовується тим, що ЦК України є основою цивільного законодавства і всі інші нормативні акти повинні прийматися відповідно до нього [6, с. 17–21]. Оскільки вказаний нормативний акт містить поняття комерційного найменування, то воно розглядається як таке, що замінило поняття «фірмове найменування», але має той самий зміст і обсяг правової охорони.

Можливо, таке тлумачення термінів пов'язано з не зовсім вдалим перекладом міжнародно-правових актів щодо охорони комерційних, фірмових найменувань. Як відомо, визнання й захист їх закріплюються в цілій низці міжнародних документів: у Статуті Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 р. (ст. 2), Доповіді ВОІС із питань інтелектуальної власності в Інтернеті 2001 р. [7], а також у Паризькій конвенції з промислової власності (статті 1 і 8). Англійський термін «trade name» у Паризькій конвенції перекладено як «фірмове найменування», а у Статуті ВОІС – як «комерційне найменування». Чим викликана різниця в перекладі одного й того самого терміна, незрозуміло. Разом із тим, Угода про торговельні аспекти інтелектуальної власності (ТРИПС) 1994 р., незважаючи на її універсальний характер, не передбачає норм, які були б присвячені комерційним, фірмовим найменуванням. Відомо, що спірним є питання про згадування в Паризькій конвенції про охорону промислової власності 1883 р. комерційного або фірмового найменування. У коментарі Г. Боденхаузена до Паризької конвенції з охорони промислової власності міститься визначення аналізованого поняття. Під комерційним найменуванням розуміють позначення, прийняте комерційним підприємством (юридичною або фізичною особою) для позначення себе на ринку та відокремлення від інших осіб, тобто воно повинне мати розрізнявальну здат-

ність [8]. В інших коментарях указано, що з аналізу ст. 8 Паризької конвенції промислової власності випливає можливість правової охорони комерційного позначення як незареєстрованого фірмового найменування [9].

На думку А. Л. Маковського, саме поняття «комерційне найменування» набагато більше відповідає Паризькій конвенції, яка встановила, що «*le nom commercial* (англ. «trade name») *sera protege...*» (ст. 8), а не найменування юридичної особи [10, с. 23–29], тобто не фірмове найменування. На думку Л. П. Зуйкової, термін «комерційне найменування» більшою мірою відповідає ознакам фірмового найменування, наведеним у статтях 8, 9 Паризької конвенції, ніж поняття «фірмове найменування» [11, с. 15–16].

Протилежної позиції дотримується В. І. Єременко, який вважає, що закріплення в такому вигляді положень про фірмові найменування й комерційні найменування суперечить міжнародній практиці. У деяких державах фірмовим найменуванням уважається назва, під яким фізична або юридична особа позначає підприємство та яке вона використовує для ідентифікації своїх відносин із клієнтами в будь-якому секторі економіки. Тому фірмове найменування може бути предметом обороту, але тільки разом з підприємством. Саме в цьому сенсі використовується поняття «фірмове найменування» (*nom commercial, trade name*) у тексті ст. 8 Паризької конвенції, а також у законодавствах більшості країн світу [12, с. 30]. Від фірмового найменування відрізняє комерційне найменування (*denomination commercial, commercial name*) ст. 2 (VIII) Конвенції 1967 р., що засновує ВОІС, відоме в багатьох країнах під різними назвами, наприклад, вівіска (Іспанія, Італія, Португалія, Франція), вигадане або неофіційне найменування (США), вторинний символ (Фінляндія, Швеція), територіальна сфера дії якого обмежена місцем знаходження підприємства, тобто комерційне найменування має додаткове до фірмового найменування значення. Науковці для визначення поняття комерційного найменування пропонують використовувати як Паризьку конвенцію, так і Устав ВОІС 1967 р. (ст. 2). Відповідно до них під комерційним найменуванням потрібно розуміти найменування, прийняте комерційним підприємством (або приватним підприємцем) для виділення себе на ринку й для відмінності від інших осіб [14, с. 45–46].

У ч. 1 ст. 90 ЦК України встановлено, що юридична особа повинна мати своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму. Відповідно до ч. 3 цієї ж

статті найменування юридичної особи вказується в її установчих документах і вноситься до єдиного державного реєстру. Частина 2 ст. 90 ЦК України передбачає, що «юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування. Комерційне (фірмове) найменування юридичної особи може бути зареєстроване у порядку, встановленому законом». Якщо уважно проаналізувати ст. 90 ЦК України, то можемо дійти висновку, що законодавець таки робить спробу розрізнити найменування та комерційне (фірмове) найменування.

До прийняття ЦК України національне законодавство взагалі не знало терміна «комерційне найменування». ЦК України вперше на законодавчому рівні увів у цивільний оборот термін «комерційне найменування», щоправда, в одному випадку застосовується термін комерційне (фірмове) найменування (статті 90, 420 ЦК України), а в іншому – тільки «комерційне найменування» (ст. 489 ЦК України). Виникає питання, чи законодавець отождолює поняття,

чи все ж таки робить спробу їх розрізнити. Раніше вживався лише термін «фірмове найменування», який не мав законодавчого визначення в праві України. У ст. 27 «Найменування юридичної особи» ЦК Української РСР було встановлено право юридичної особи на своє найменування, а також передбачалося, що права та обов'язки господарських організацій, пов'язані із використанням фірмових найменувань, виробничих марок і товарних знаків, визначаються законодавством Союзу РСР.

На нашу думку, комерційне найменування слід розглядати як поняття вищої категорії, що включає в себе фірмове найменування. У той же час комерційне найменування є загальною назвою для будь-яких знаків, символів чи позначень, що використовуються в підприємницькій діяльності, а тому воно включає в себе фірмове найменування тієї чи іншої юридичної особи.

Зроблені висновки дозволять надалі дослідити природу права на фірмове найменування, його зміст та межі здійснення.

Список використаної літератури

1. Гаврилов Э. П. Советское авторское право (Основные положения. Тенденции бытия) / Э. П. Гаврилов. – М. : Наука, 1984. – 224 с.
2. Дозорцев В. А. Интеллектуальные права: понятие, система, задачи кодификации / В. А. Дозорцев. – М. : Статут, 2003. – 416 с.
3. Пиленко А. А. Право изобретателя / А. А. Пиленко. – М. : Статут, 2001. – 688 с.
4. Про захист від недобросовісної конкуренції : закон України від 7 черв. 1996 р. № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
5. Комерційні найменування: основні правові аспекти : наук.-практ. вид. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2006. – 194 с.
6. Козлова О. Порівняльний аналіз міжнародного та національного законодавства щодо правової охорони комерційних (фірмових) найменувань / О. Козлова // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 4. – С. 17–21.
7. Признание прав и использование названий в системе имен доменов в Интернете [Электронный ресурс] : отчет о втором Исследовательском Процессе ВОИС по именам доменов от 3 сент. 2001 г. – Режим доступа: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/govbody/ru/wo_ga_41/wo_ga_41_17_rev.pdf.
8. Боденхаузен Г. Парижская конвенция по охране промышленной собственности : комментарий / Г. Боденхаузен. – М. : Проспект, 1997. – 267 с.
9. Конвенция по охране промышленной собственности (Париж, 20 марта 1883 г.) : по сост. на 14 июля 1967 г. // Вестник ВАС РФ. – 1996. – № 2. – С. 17–21.
10. Маковский А. Л. Американская история / А. Л. Маковский // Вестник гражданского права. – 2007. – № 1 – С. 23–29.
11. Зуйкова Л. П. Промышленная собственность предприятий на перекрестке законов. Комментарий к части четвертой ГК РФ / Л. П. Зуйкова // Экономика-правовой бюллетень. – 2007. – № 4. – С. 15–18.
12. Еременко В. И. О правовой охране фирменных наименований в России / В. И. Еременко // Законодательство и экономика. – 2006. – № 5. – С. 25–31.
13. Переходные положения к части четвертой гражданского кодекса Российской // Адвокат. – 2007. – № 4. – С. 23–29.
14. Смирнов С. Регистрация договоров коммерческой концессии / С. Смирнов // Корпоративный юрист. – 2006. – № 4. – С. 45–46.

Надійшла до редколегії 29.05.2012

ПЛЕВАКО Н. В. ПОНЯТИЕ ФИРМЕННОГО НАИМЕНОВАНИЯ

Определены понятия «коммерческое наименование» и «фирменное наименование», а также установлено их соотношение.

PLIEVAKO N. THE NOTION OF TRADE NAME

The notion «trade name» and «brand name» are defined, and their relations are certain.